

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Saksb.: Ole Christian Skogstad (miljø)
Magne Haukås (reindrift)
e-post: fmnoosk@fylkesmannen.no

Tlf:
Vår ref: 2015/4108
Deres ref: 201300040 -16
Vår dato: 20.06.2016
Deres dato: 18.03.2016
Arkivkode: 561

Uttalelse til syv søknader om konsesjon for vannkraftverk - Beiarn

Fylkesmannen viser til høring datert 18.03.16 av syv søknader om konsesjon for bygging av vannkraftverk i Beiarn kommune.

Norge har gjennom EUs fornybardirektiv forpliktet seg til å øke andelen av fornybar energi til 67,5 prosent i 2020. Sverige og Norge har et felles mål om å bygge ut ny kraftproduksjon med fornybare energikilder som skal utgjøre 26,4 TWh innen 2020. Regional plan om små vannkraftverk i Nordland følger opp denne visjonen med en målsetning om utbygging av vannkraft tilsvarende 1,3 TWh innen år 2025.

Dette er en samlet uttalelse fra Fylkesmannen til forelagte konsesjonssøknader. Konklusjonene gjengis i følgende tabell:

Kraftverk	Konsekvenser	Sentrale tema	FMs vurdering
Høgforsen	Store	Nasjonalt laksevassdrag	Innsigelse
Bruforsen	Store	Nasjonalt laksevassdrag	Innsigelse
Heståga/Troåga	Store	Nasjonalt laksevassdrag	Innsigelse
Savåga	Store	Bekkekløft og reindrift	Innsigelse
Galtåga	Store	Reindrift	Innsigelse
Gamåga	Små	Reindrift	Betinget frarådning
Mårberget	Små	Landskap	Moderat konfliktgrad

Når det gjelder omsøkte tiltak i Beiarnpakken, er det her knyttet store utfordringer til nettkapasitet og -tilgang, noe som igjen er av økonomiske betydning for flere av de planlagte kraftverkene. I følge Nordlandsnett utgjør eksisterende Beiarn trafostasjon og 66 kV-linja store kapasitetsbegrensninger. For øvre deler av Beiardalen er det etter det opplyste kun ledig ca. 10 MW. Videre foreligger det store miljømessige hensyn tilknyttet Beiarelva som nasjonalt laksevassdrag. Etter Fylkesmannens mening forelå det allerede på et tidlig tidspunkt muligheter for NVE til å vurdere om tiltakene var realistiske eller ikke. Vassdragsmyndigheten kan tidlig i prosessen gjøre vurderinger i henhold til vannressursloven § 24 andre ledd bokstav c om å unnlate kunngjøring i de tilfeller det framstår som klart at søknaden må avslås ut fra manglende oppfyllelse av vilkårene i lovens § 25. I følge NVEs egne saksbehandlingsrutiner for småkraftverk av 21.03.12 pkt. 3 første kulepunkt kan søknader som er i åpenbar strid med OEDs retningslinjer for små vannkraftverk eller nasjonale laksevassdrag avslås uten høring. Søknadene om Høgforsen, Bruforsen, Heståga og Troåga kraftverk vil etter vår vurdering falle inn under definisjonen «åpenbar i strid» med nasjonale laksevassdrag, og burde vært avslått.

De syv omsøkte kraftverkene er alle innenfor Saltfjellet reinbeitedistrikt. Det er derfor utarbeidet en rapport som vurderer konsekvenser for reindrifta av det enkelte kraftverk, samt kraftverkernes bidrag til den samlede negative påvirkningen av inngrep i reinbeitedistriktet.

Rapporten beskriver på en grei måte reindriftas generelle bruk av områdene som er omfattet av omsøkte kraftverk. Rapporten konkluderer med at sumvirkningen for reinbeitedistriktet ikke endres «dramatisk» med de nye småkraftprosjektene i Beiarnpakken. Fylkesmannen stiller spørsmål om denne konklusjonen er godt nok begrunnet reindriftsfaglig. Dersom alle de 7 kraftverkene blir utbygd, mener Fylkesmannen at det samlet sett kan få store negative konsekvenser for reinbeitedistriktet. For det første vil utbygging av Galtåga medføre inngrep i et større sammenhengende område med lite menneskelig aktivitet. Veibygging som omsøkt i forbindelse med Savåga og Gamåga, kan videre medføre økt aktivitet inn i viktige reinbeiteområder. Utbygging av 7 kraftverk i Beiardalen medfører 7 anleggsperioder som kan strekke seg over mange år. Dette kommer i tillegg til alle andre anleggsperioder som reinbeitedistriktet vil bli utsatt for de kommende årene. Dette omfatter store samferdselsutbygginger (E6 og Tjernfjellet), en rekke kraftverk, hyttebygging, masseuttak mm.

Her er særlig utvinning av Nasa kvartsuttak og Kvitberget dolomittbrudd omfattende inngrep som medfører anleggsaktiviteter som vil pågå i mange tiår. Spesielt vil Fylkesmannen påpeke at da Nasa kvartsuttak ble godkjent, er det åpnet for et så stort inngrep at det vil endre det totale grunnlaget for bærekraftig reindrift i Saltfjellet reinbeitedistrikt. Andre geografiske områder i reinbeitedistriktet får større verdi som beite- og driftsområder. Det medfører videre at reinbeitedistriktet er enda mer sårbart for inngrep andre steder, som f.eks. de omsøkte kraftverkene i Beiarn.

Vi stiller også spørsmål ved utredningens bruk av begrepet «sentrale» kalvingsområder. I rapporten er det en figur (3-1) hvor disse områdene er avmerket. Det er imidlertid ikke forklart hvilken reindriftsfaglig begrunnelse som ligger til grunn for denne avgrensingen, eller hvordan det skal forstås. Riktignok stemmer det at dette er kalvingsområder, men det forekommer også kalving utenfor denne avgrensingen. Beiteområder i forbindelse med kalving vil også, avhengig av snø- og temperaturforhold, være utenfor disse avmerkede områdene. Det er også stor forskjell på rapportens avgrensing av «sentrale kalvingsområder», og kalvingsområdene som er avmerket på reindriftas arealbrukskart. Utredningen burde drøftet og forklart avgrensningen av disse «sentrale» kalvingsområdene. Fylkesmannen kan ikke gå god for den reindriftsfaglige begrunnelsen for det som her er gjort. Det er også med på å svekke den faglige tilliten til utredningsarbeidet.

HØGFORSEN KRAFTVERK

Høgforsen kraftverk (søker Beiarkraft AS) vil utnytte et fall på 23 meter i Beiarelva med inntaket på kote 70 og kraftstasjon på kote 47. Vannveien vil bestå av sprengt sjakt, tunnel og nedgravde rør og får en lengde på 250 meter. Det er behov for ca. 670 meter ny vei til inntak og kraftstasjonen. Middelvannføringa er beregnet til 15,6 m³/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 25,8 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 4,9 MW og etter planen gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på ca. 16,8 GWh. Utbygginga vil føre til redusert vannføring på en ca. 250 meter lang strekning av Beiarelva. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 5,8 m³/s om sommeren og 0,32 m³/s om vinteren.

Innsigelse

Med hjemmel i lov av 24.11.00 om vassdrag og grunnvann § 24 tredje ledd, jfr. reglene om innsigelse i plan- og bygningsloven §§ 5-4 til 5-6, fremmer Fylkesmannen i Nordland

innsigelse til søknad om bygging av Høgforsen kraftverk. Innsigelsen begrunnes ut fra hensynet til anadrom laksefisk og Beiarelva som nasjonalt laksevasdrag.

Begrunnelse

Demninger, reguleringer og endring av både fordeling og mengde vann påvirker økosystemet, friluftsliv og andre brukerinteresser. Ikke alle virkninger er nødvendigvis negative, men i de fleste fillene blir vassdragsnaturen merkbart påvirket av våre tradisjonelt utformede reguleringer og vannkraftanlegg. Beiarelva er et nasjonalt laksevasdrag, og det er gjennom St.prp. nr. 32 (2006-2007) om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevasdrag og laksefjorder innført et beskyttelsesregime for disse lokalitetene. Vassdraget er berørt av reguleringer, og da først om fremst overføringen i forbindelse med Storglomfjordutbyggingen, men har likevel fortsatt stort potensial for lakseproduksjon. Vanntemperaturene har blitt noe høyere i vassdraget etter at øvre deler av feltet ble fraført. Deler av Beiarvassdraget inngår i verneplan for vassdrag.

Dagens anadrome strekning i hovedelven strekker seg opp til Høgforsen ca. 25 km fra utløpet i Beiarnfjorden. Samlet produktivt areal på denne strekningen er beregnet til 1,16 mill. m². Laks, sjørret og sjørøye benytter også flere sideelver som gyte- og oppvekstområder. De gamle laksetrappene mellom Høgforsen og Klipa har ikke fungert etter intensjonen, og Høgforsen defineres som vandringshinder pr. i dag. Den potensielle anadrome strekningen går videre 35 km opp til foss ved Leiråmo. Det er i St.prp. nr. 32 (2006-2007) eksplisitt uttalt at situasjonen for villaksen innebærer at leveområdene i vassdragene ikke bør reduseres, men snarere øke i utbredelse. Herunder vil bygging av fisketrapper eller restaurering/ ombygging av eksisterende fisketrapper kunne være aktuelt som kompensierende tiltak for negative effekter av vassdragsreguleringer eller aktuelt for å utvide laksens leveområder. Retningslinjene i tabell 6.1 gjelder for selve vannstrengen og for de deler av nedbørsfeltet der de aktuelle tiltakene kan ha innvirkning på laksebestanden. En vil ut fra dette måtte legge til grunn at beskyttelsesregimet gitt gjennom St.prp. nr. 32 (2006-2007) også må gjelde for Beiarvassdraget oppstrøms dagens vandringshinder. Fylkesmannen påpeker at hele strekningen opp til Leiråmo er definert som anadrom strekning i Lakseregisteret.

Som følge av påvist smitte av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i 1981 ble det gjennomført rotenonbehandling av vassdraget i 1994. Beiarelva ble i 2001 friskmeldt. Fangstene av både laks og sjørret har hatt en klar negativ utvikling i Beiarvassdraget de siste årene, med unntak av for laksen i 2015. Bestandssituasjonen for sjørøya er kritisk og sannsynligvis tapt.

Siden 2001 har det i gjennomsnitt blitt fanget i underkant av 800 laks per år i Beiarelva. Drivtelling av gytefisk i Beiarelva, samt lakseførende sideelver, viste i 2015 at det var totalt 935 laks i vassdraget (Kanstad-Hanssen et al. 2016). Antallet er det høyeste siden tellingen ble påbegynt, og var tilstrekkelig for å oppnå gytebestandsmålet. Dette til forskjell fra foregående år hvor måloppnåelsen var 81 prosent (Kanstad-Hanssen et al. 2015).

Når det gjelder sjørretfangstene har disse avtatt fra 2001 fram til 2008. Fra 2008 og fram til dags dato er det gjennomsnittlig fanget 730 sjørret årlig. Ved drivtellingen i 2015 ble det registrert 2243 sjørret i elva (Kanstad-Hanssen et al. 2016) mot 4257 sjørret året før (Kanstad-Hanssen et al. 2015).

Det har, med unntak av årene 2000-2004, vært lave fangster av sjørøye i hele perioden fra begynnelsen av 90-tallet og fram til i fjor. I 2008 ble sjørøya fredet for fiske, og kun et fåtall

individer i gytefisktellingerne i perioden tilsier at bestanden er marginalisert eller muligens tapt.

Egnetheten til den øvre delen av Beiarelva som gyte- og oppvekstområde for laks har de senere år blitt undersøkt, bl.a. annet gjennom bonitering og utplanting av lakserogn med påfølgende yngel-/ungfiskundersøkelser. Tidligere vurderinger av øvre deler av Beiarelva egnethet for laks (bl.a. Halvorsen 2000) viser at strekningen ovenfor dagens lakseførende strekning har en del gyteområder, men mer begrenset oppvekstareal for laks og ørret. Dette kan tilskrives at elva på store strekninger er stilleflytende og består av sand- og grusbunn. I øvre deler forekommer det imidlertid grovere substrat, men her har finere partikler i stor grad tettet igjen hulrommene. I tillegg er den lave vanntemperaturen utfordrende med tanke på fiskeproduksjon. Temperaturene i øvre deler av Beiarelva har imidlertid blitt noe høyere som følge av reguleringen, og vil således være mer gunstig for produksjon av laks og ørret. Forsøkene med utplantingen av lakserogn ovenfor Klipa har så langt ikke vært særlig vellykket (Moen 2008). Dette tiltaket er imidlertid fortsatt på et tidlig stadium, og vil kunne utvikles i takt med ny og bedre kunnskap om elva og evt. restaurering av laksetrappene.

Ny habitatkartlegging av Beiarelva med sideelver opp til Leiråmoen ble gjennomført i 2015 (Hellen et al. 2016). Skjulmålinger ble utført totalt 73 steder i vassdraget. Rådgivende Biologer As har basert på habitatkartleggingen beregnet en potensiell smoltproduksjon på 152.000 smolt. Basert på andre begrensninger for smoltproduksjonen enn habitatforhold, herunder temperaturforhold og silt- og leiretransport, antar Hellen et al. (2016) en total smoltproduksjon for vassdraget på 104.000, hvorav 80.000 smolt er forventet å bli produsert på dagens anadrome strekning. En utbedring av eksisterende trapper eller bygging av nye trapper mellom Høgforsen og Klipa vil ut fra dette grovt sett kunne gi en økning i smoltproduksjonen på 30 %.

På dagens ikke-anadrome del av Beiarelva er det relativt mange potensielle gyteområder (Hellen et al. 2016). I øvre del av er det noe lenger avstand mellom gyteområdene enn det som er regnet som optimalt.

Det er til en viss grad kontrast mellom tidligere vurderinger og Rådgivende Biologer As' vurdering av egnetheten til øvre deler av Beiarelva som gyte- og oppvekstområde for laks. Dette er imidlertid ikke helt uventet ettersom man her baserer seg på en teoretisk tilnærming, og at den viktigste måleparameteren, nemlig laks, ikke er til stede i denne delen av vassdraget i dag.

For å få mer kunnskap om produksjonsforholdene for laks på elvestrekningene i øvre deler av Beiarelva ble det i 2015 fanget 43 opphavkontrollerte stamlaks på dagens anadrome strekning som ble satt ut på ulike lokaliteter i Beiarelva ovenfor de ikke fungerende fisketrappene i Høgforsen-Bruforsen. Det er planer om tilsvarende fangst og utsetting av stamlaks inneværende år. Utsettingene av stamlaks vil bli fulgt opp med yngel- og ungfiskundersøkelser på de aktuelle gyteområdene.

Fisk

Planlagte kraftverk vil medføre reduksjon i vannføring på ca. 30 meter av dagens anadrome strekning. Dette området er etter det opplyste ikke et gyteområde, men kan fungere som oppvekstområde for laks og ørret.

Ulike vandringshinder og forskjell mellom vannføring nedstrøms og oppstrøms kraftverket vil kunne innvirke på framtidig oppvandring. Det er videre kjent fra tidligere at demninger og kraftverksinntak har skapt passeringsproblemer og hindret nedvandrende fisk selv om det ble sluppet betydelige vannmengder. Passering gjennom turbiner kan gi stor smolt dødelighet (bl.a. Arnekleiv og Rønning 2006). Fisken kan bli drept i inntaket, i turbinene og i kraftverksutløpet. Omfang av dødelighet og skader er påvirket av turbiner. Videre vil det kunne oppstå nøling hos fisk under utvandringen. Nølede nedvandring over terskler kan tilskrives flere fysiske forhold som varierer med konstruksjonen av tersklene og øvrige omgivelser. Raskt akselererende vannhastighet, skarpe kontraster mellom lys og mørke, minkende areal og vannvolum i kombinasjon med akselererende vannhastighet, visuelle oppfatninger av terskelen hos fisk og trykk- og lydbølger som genereres av tekniske innretninger ved passasjepunktet er forhold som kan medvirke til nøling hos nedvandrende fisk.

Kraftverktbygging som omsøkt vil kunne vanskeliggjøre realiseringen av utvidelse av den anadrome strekningen. Det vil blant annet bli vanskelig å utforme målrettede avbøtende tiltak slik som alternativ til ruten gjennom turbinene. Det foreligger naturlig nok heller ingen data for beregning av tidspunkt for smoltutvandringen til bruk for sikring av trygg, alternativ rute i denne perioden. Videre vil kraftinntaket og turbinene kunne skape utfordringer for evt. framtidig utgytt laks på vei nedover elva igjen.

Det finnes en rekke tiltak som er mulig å sette i verk for å begrense inngangen av smolt inn i kraftverket. Selv ved bruk av Kaplanturbiner og foreslåtte avbøtende tiltak, som i utgangspunktet er fornuftige valg for å redusere potensielt skadeomfang, svarer ikke disse for den usikkerheten omkring omsøkt tiltaks virkning på eventuell utvidelse av anadrom strekning. Det er usikkert hvordan en eventuell framtidig laksetrapp vil måtte utformes, og i så fall om denne er forenelig med vannkraftverket i Høgforsen. Dersom det ved et senere tidspunkt skulle bli aktuelt å etablere en trygg vandringsrute er det, selv med ulike tiltak for å lede fisken, likevel ingen garanti for at fisken velger denne.

I spørsmålet om å tillate tiltak i nasjonale laksevassdrag og nasjonal laksefjorder er det rettslige utgangspunktet lov av 15.05.92 om laksefisk og innlandsfisk mv. § 7a:

«Når det treffes vedtak eller gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levevilkår, skal de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder legges til grunn. I disse områdene skal laksen sikres en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep».

Ved tiltak etter vannressursloven skal beskyttelsen ivaretas med hjemmel i denne lov. I spørsmålet om omsøkte utbygging medfører «nevneverdig skade» må en se hen til beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag og laksefjorder i St.prp. nr. 32 (2006-2007) punkt 6.1. Proposisjonen gir kun begrenset veiledning i spørsmålet om hva som ansees som nevneverdig skade. Den alminnelige språkforståelse tilsier at ordlyden «nevneverdig» dreier seg om noe som det er verdt å nevne. Det vil si at det skal lite til for at et forhold er av betydning. Fylkesmannen kjenner ikke til rettspraksis som er direkte overførbar til nærværende sak. Til benyttet kriterium «nevneverdig» kom imidlertid Norges Høyesterett i sak 1998-12-22 om forurensningsloven § 8 fram til at grensen var overskredet selv om skaden var svært liten, og presiserte at «ordlyden angir en lav terskel», jfr. Rt. 1998 s. 2011. Høyesteretts tolkning av ordlyden «nevneverdig» er etter vår vurdering overførbar til vurderingen om hvorvidt utbygging av Høgforsen kraftverk bør tillates. Ettersom man i

beskyttelsesregimet opererer med en lav terskel for skade, vurderer Fylkesmannen at selv en liten negativ konsekvens for laksen i Beiarelva vil overstige «nevneverdig».

Fylkesmannen finner det faglig sett vanskelig å konkludere om influensområdet til Høgforsen kraftverk vil få betydning som oppholds- og produksjonsområder ved eventuell utvidelse av anadrom del i vassdraget. Gitt at områdene oppstrøms Høgforsen tas i bruk av laksen, vil det ikke kunne utelukkes at anadrom fisk blir nevneverdig negativt berørt gjennom utfordringer knyttet til migrasjon. Videre vil den negative berørte minstevannføringsstrekningen kunne ha en viss betydning som oppvekstområde av laks og sjøørret i dag.

All den tid det ikke er sannsynliggjort at kraftverket kan etableres uten nevneverdig skade for laksens nåværende og framtidige bruk av elva, er det Fylkesmannens vurdering at tiltaket ikke kan etableres i et nasjonalt laksevassdrag. Det vises i denne sammenheng til St.prp. 32 som tilsier at vassdragstiltak ikke kan gjennomføres når det fører til endring av naturlig vannføring, vannkvalitet eller vandringsforhold på lakseførende strekning som er av nevneverdig negativ betydning for laksen.

Friluftsliv

Det er åpenbart at Høgforsen og Bruforsen er viktige landskapselement, og at området rundt disse er attraktive for allmennheten. Spesielt har østsiden av elva på denne strekningen god tilgjengelighet, og det forekommer tydelige stier og turveger i området. Det her aktuelle området er ikke kartlagt i forbindelse med friluftslivskartleggingen, noe Fylkesmannen anser som en klar svakhet. I hvilken grad området brukes av andre enn lokalbefolkningen er uvisst, men vi legger til grunn at fisketurismen tilknyttet Beiarelva også generer en del ferdsel i områdene rundt fossene. Det er derfor mye som tyder på at også personer som ikke er lokale bruker området. Fylkesmannen vil videre anta at det her ligger et stort potensiale i videreutvikling av friluftsliv, naturbasert reiseliv og fisketurisme tilknyttet vassdraget. Utbygging av kraftverk her vil i så måte være i sterk konflikt med allmenne hensyn og et framtidig naturbasert reiseliv.

Reindriftfaglige merknader

Beiardalen der kraftverket er planlagt, brukes store deler av året til reinbeite av større og mindre flokker. Ingen av reindriftras særverdiområder vil bli direkte påvirket av de fysiske inngrepene. Fylkesmannen er her enig med reindriftrapportens konklusjon om at konsekvensene av kraftverket for reindrifta vil bli størst i anleggsperioden. Samlet sett vurderer vi at konsekvensene av Høgforsen kraftverk er moderate for reindrifta.

BRUFORSEN KRAFTVERK

Bruforsen kraftverk (søker Beiarkraft AS) vil utnytte et fall på 30 meter i Beiarelva fra kote 104 til kote 74. Vannveien utføres som tunnel og nedgravde rør og blir ca. 564 meter lang. Det er behov for 115 meter ny vei fra eksisterende vei til inntaket, og 115 m ny vei fra eksisterende vei til kraftstasjonen. Middelvannføringen er beregnet til 15,6 m³/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 27,3 m³/s. Kraftverket vil få en installert effekt på 6,8 MW og etter planen gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på ca. 22 GWh. Utbygginga vil føre til redusert vannføring på en ca. 500 meter lang strekning av Beiarelva. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 5,8 m³/s om sommeren og 0,32 m³/s om vinteren.

Innsigelse

Med hjemmel i lov av 24.11.00 om vassdrag og grunnvann § 24 tredje ledd, jfr. reglene om

innsigelse i plan- og bygningsloven §§ 5-4 til 5-6, fremmer Fylkesmannen i Nordland innsigelse til søknad om bygging av Bruforsen kraftverk. Innsigelsen begrunnes ut fra hensynet til anadrom laksefisk og Beiarelva som nasjonalt laksevassdrag

For begrunnelse vises det i det vesentlige til vår vurdering av Høgforsen kraftverk. Fylkesmannen påpeker at dette tiltaket også vil berøre et viktig hekkeområde for hønsenhauk ved Kattuglmoen.

Reindriftsfaglige merknader

Området brukes store deler av året til reinbeite av større og mindre flokker. Det er planlagt et inntaksbasseng som vil medføre et 45 daa neddemt område i og utenfor dagens elvestreng. Det er ei trekkleia som krysser elva i dette området, og vi er usikker på hvordan trekkleia vil bli påvirket av inntaksbassenget på vinterstid i forhold til endrede isforhold. Dette er ikke omtalt eller drøftet i reindriftrapporten og er en klar svakhet ved denne. Trekkleier er av stor verdi for reindrifta og er viktig å opprettholde. Reinen må ha mulighet til å bevege seg fritt og trekke naturlig mellom ulike beiteområder, triveselsområder, m.m. Forstyrrelser i reinens naturlige beitetrekk kan føre til unnvikelser som gjør at enkelte beiteområder blir mer belastet, mens andre kan bli mindre brukt. Dersom inntaksbassenget hindrer bruk av trekkleia deler av året, anser vi dette som en betydelig negativ konsekvens for reindrifta. I tillegg vil anleggsperioden medføre negative konsekvenser for reindrifta.

HESTÅGA OG TROÅGA KRAFTVERK

Heståga og Troåga kraftverk (Beiar kraft AS) vil utnytte et fall på 319 meter i Heståga og Troåga mellom inntak i Heståga på kote 365 og i Troåga på kote 370 til felles kraftstasjon på kote 46 moh. Fra kraftstasjonen føres vannet ut i Beiarelva. Vannveien blir til sammen 2730 m lang og vil bestå av nedgravde rør. Kraftverket vil ha en installert effekt på 3,8 MW og vil etter planen gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på ca. 9,6 GWh. Utbygginga vil føre til redusert vannføring på en ca. 2,3 km lang strekning i Heståga og 1,5 km lang strekning i Troåga. Det er planlagt slipp av minstevannføring i Heståga på 30 l/s om sommeren og 20 l/s om vinteren. I Troåga er det planlagt en minstevannføring på 20 l/s om sommeren og 10 l/s om vinteren.

Innsigelse

Med hjemmel i lov av 24.11.00 om vassdrag og grunnvann § 24 tredje ledd, jfr. reglene om innsigelse i plan- og bygningsloven §§ 5-4 til 5-6, fremmer Fylkesmannen i Nordland innsigelse til søknad om fraføring av vann fra Heståga i forbindelse med Heståga og Troåga kraftverk. Innsigelsen begrunnes ut fra hensynet til anadrom laksefisk og Beiarelva som nasjonalt laksevassdrag.

Begrunnelse

Fylkesmannen registrerer at det er påvist en del lokalt viktige naturtyper i og rundt vassdragene, og at det først og fremst er blandingsskogen og høgstaudebjørkeskogen som blir vesentlig negativt berørt. Videre vil redusert vannføring påvirke fuktighetskrevede flora langs elva og innenfor utforminger av naturtypene bekkekløft og bergvegg, samt fossesprøytsone. Fylkesmannen er enig i at påvirkningen av det terrestriske miljøet vil bli middels negativ.

Når det gjelder det akvatiske miljøet utgjør den anadrome strekningen i Heståga 120 meter. Denne strekningen er hovedsakelig kjent som gyte- og oppvekstområde for sjørret. Den berørte elvestrekningen synes å ha sparsomt med gytetrus. Elfiske på anadrom strekning av

Heståga i 2015 viste lav tetthet av fisk, og da begrenset til årsklassene 2+ og 3+. Selv om strekningen også har potensiale som oppvekstområde for laks, synes ørret fortsatt å ha relativt liten konkurranse fra laks her. Slike sidevassdrag som Heståga kan være av svært viktig betydning for ørret med tanke på den interspesifikke konkurransen med laks, og da særlig på ungfiskstadiet hvor ørretparr prefererer grunnere områder enn nødvendigvis laksunger vil gjøre i de tilfeller disse artene opptrer sammen. Heståga vil ha en viss betydning som oppvekst- og avlastningsområde. Sideelva vil også kunne spille en viktig rolle for produksjon av bunndyr i deler av sesongen.

Fraføring av vann fra Heståga vil berøre Beiarelva på strekningen mellom utløpet av Heståga og utløpet av Troåga noe. Selv om vanntilførselen fra Heståga utgjør en liten andel av vannstrømmen i selve Beiarelva, vil prosjektet medføre redusert vannføring på i overkant av 500 meter av dagens anadrome strekning. Ser man dette i sammenheng med Høgforsenprosjektet snakker vi her om en tilnærmet 600 meters strekning. Disse forannevnte omsøkte prosjektene vil etter vår vurdering påføre nevneverdig skade for laks og ørret i Beiarelva.

Reindriftfaglige merknader

Området brukes store deler av året til reinbeite av større og mindre flokker. Ingen av reindriftras særverdiområder vil bli direkte påvirket av de fysiske inngrepene i forbindelse med det omsøkte kraftverket. Fylkesmannen støtter reindriftrapportens konklusjon om at konsekvensene for reindriftra vil bli størst i anleggsperioden. Samlet sett vurderer vi at konsekvensene av Heståga og Troåga kartverk er moderate for reindriftra.

SAVÅGA KRAFTVERK

Savåga kraftverk vil utnytte et fall på 260 meter fra inntaket på kote 330 og kraftstasjonen på kote 70. Vannveien er planlagt etablert gjennom en kilometer lang nedgravd rørgate langs vestsiden av Savåga. Det søkes også om å overføre vann fra Gleinåga og Indre Savåga. Middelvannføringen er 1,2 m³/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 2,5 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 4,8 MW og gi en årlig produksjon på 13,1 GWh. Utbyggingen vil føre til en redusert vannføring på en omtrent 1550 m lang strekning av Savåga, Gleinåga og Indre Savåga. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 265 l/s fra 1.mai til 30. september og 55 l/s resten av året.

Det er planlagt å oppgradere eksisterende vegnett. Det er i tillegg behov for 200 m ny midlertidig vei inn til overføringen av Indre Savåga, 90 m midlertidig vei til overføringen i Gleinåga og 250 m permanent vei til kraftstasjon.

Innsigelse

Fylkesmannen fremmer ut fra hensynet til nasjonalt viktig bekkekløftmiljø og reindrift innsigelse til søknad om bygging av Savåga kraftverk. Innsigelsen er hjemlet i lov av 24.11.00 om vassdrag og grunnvann § 24 tredje ledd, jfr. reglene om innsigelse i plan- og bygningsloven §§ 5-4 til 5-6.

Begrunnelse

Naturmiljø

Berggrunnen består i hovedsak av næringsrik og lett forvitrende kalkspatmarmor. Forvitringmaterialet i området er fra den stedegne kalkrike berggrunnen, noe som øker potensialet for baserike habitater. Det er også påvist generell høy artsdiversitet her.

Naturtypen «Bekkekløft og bergvegg» er fra før registrert langs Savåga, jf. BN00084719. Tidligere er denne lokaliteten vurdert som viktig kalkrik bekkekløft (B-område). Ecofact (Arnesen G. og Nilsen, K. 2012) fant grunnlag for å endre avgrensningen av denne naturtypeforekomsten langs Savåga. Ytre Savåga, som den i Ecofacts rapport blir benevnt som, har tilsvarende verdi som tidligere, men er betydelig redusert i omfang. Elveløpet til Indre Savåga har blitt avgrenset som en svært viktig naturtypelokalitet (verdi A) og huser kalklok (NT) og en rekke andre sjeldne og basekrevende arter. Denne bekkekløften strekker seg over et lengre parti langs elva. Et mindre ospeholt med verdi C ble også avgrenset vest for elva ovenfor bekkekløfta i Ytre Savåga, mens en større lokalitet med høystaude-bjørkeskog i nedre deler av influensområdet ble avgrenset og verdisatt til viktig. Oppstrøms inntaket i Indre Savåga finnes det en rekke forekomster av kalkgrotter, og ekstremt kalkrike bergvegger med ulike eksposisjoner og fuktighetsgrader. Det er ikke usannsynlig at det også på den berørte strekningen forekommer mindre grotter eller at området står i sammenheng med slike system.

Det er registrert 16 bekkekløfter i Saltenområdet, hvorav seks ligger i Beiarn kommune. Av bekkekløfter i Saltenområdet er det kun tre andre lokaliteter som er av A-verdi. Samtlige av disse ligger i nabokommunen Saltdal. Selv om samtlige av disse ligger over kalkrikholdig grunn, skiller de seg noe fra hverandre med tanke på vegetasjon (kalklok og andre svært basekrevende arter er kun registrert i Indre Savåga), utforming og eksposisjon mv..

Området rundt Indre og Ytre Savåga vurderes å være viktig for biologisk mangfold. En realisering av utbyggingsplanene vil føre til en betydelig reduksjon av vannføringen i deler av Indre og Ytre Savåga samt Gleinåga. Dette vil påvirke de fuktkrevende systemene langs elvene, som de mindre sonene som mottar fossesprut eller blir overrislet og bekkekløftmiljøene med høyere luftfuktighet. I tillegg vil det akvatiske miljøet bli skadelidende, og det er fullt mulig at vannføringsreduksjon og vannvei vil kunne berøre grotter i området.

Etter Fylkesmannens vurdering er det sentralt for måloppnåelsen i nml. § 4 at spennvidden innenfor naturtypen ivaretas. For å dekke denne variasjonen kreves det at en forholdsvis høy andel av bekkekløfter skjermes mot utbygging. I denne sammenheng utgjør Indre Savåga, for så vidt i sammenheng med lokaliteten i Ytre Savåga, et viktig bidrag. Fylkesmannen vurderer etter dette at fordelene ved tiltaket ikke overstiger skader og ulemper på naturmiljøet. Det fremmes derfor innsigelse på bakgrunn av dette.

Reindrift

Den reindriftsfaglige delen av innsigelsen begrunnes ut fra den samlede belastningen for reinbeitedistriktet i form av både inngrep i reinbeiteområder og mange planlagte anleggsperioder som gir store forstyrrelser for rein og vanskeliggjør bærekraftig reindrift.

Det er særlig inngrepene i forbindelse med overføringene fra Indre Savåga og Gleinåga som vil få negative konsekvenser for reindriften, men også veibygging og oppgradering av dagens traktorveier vil kunne få betydelige negative konsekvenser for reindriften i form av økt ferdsel inn i området. Anleggsperioden vil også medføre negative konsekvenser for reindriften.

Området brukes store deler av året til reinbeiter. Nord og øst for tiltaksområdet er det også kalvingsområder. Det forekommer også kalving i området hvor det er planlagt inntak og rørgate fra Indre Savåga og Gleinåga. Dette området brukes også mye som beiteland i tiden

før og etter kalving. Terrengtet er her sørvendt, og snøen tiner tidlig slik at det blir gode beiteforhold.

GALTÅGA KRAFTVERK

Galtåga kraftverk vil utnytte et fall på 337 meter mellom kote 343 og kote 6. Vannveien er planlagt langs sørsiden av Galtåga som en 770 meter lang nedgravd rørgate, 310 meter boret sjakt og utløp i 340 meter tunnel. Middelvannføringen er 1,03 m³/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 1,82 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 4,9 MW og gi en årlig produksjon på 15,6 GWh. Utbyggingen vil føre til en redusert vannføring på en omtrent 1500 meter lang strekning av Galtåga. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 100 l/s fra 1. mai til 30. september og 20 l/s resten av året.

Innsigelse

Av hensyn til reindrift fremmer Fylkesmannen med hjemmel i lov av 24.11.00 om vassdrag og grunnvann § 24 tredje ledd innsigelse til søknad om konsesjon for bygging av Galtåga kraftverk. Innsigelsen begrunnes med at området er ett av få gjenværende områder i reinbeitedistriktet som er uberørt og samtidig er skjermet fra menneskelig aktivitet.

Begrunnelse

Reindrift

Dette er områder som er av særlig høy verdi og viktig å bevare uberørte. Utredningen av konsekvenser for reindrift konkluderer også med at Galtåga er det kraftverket av de syv omsøkte kraftverkene som vil få størst negative konsekvenser for reindriften. Videre er området del av reindriften kalvingsområder.

Området brukes store deler av året til reinbeiter, også som kalvingsområde. Det er del av et større sammenhengende urørt område, og i Galtådalen er det heller ingen menneskelig aktivitet da området er vanskelig tilgjengelig. Sammenhengende urørte områder uten menneskelig aktivitet er svært viktig for reindriften ettersom reinen her kan finne beiter. Slike områder blir det stadig færre av, eller de krymper på grunn av en rekke ulike utbygginger og økt bruk av utmark og fjellområder til friluftsliv og sport.

Av inngrep, er det først og fremst inntaksdam, sperredam og rørgate som vil medføre negative konsekvenser for reindriften. Utover dette vil også anleggsperioden medføre negative konsekvenser.

Miljøfaglige merknader

Det forventes en middels negativ påvirkning av naturmangfoldet i området. Berggrunnen i selve prosjektområdet består av marmor og granitt. Området har relativt høy verdi for naturmangfold. Det er i her registrert flere naturtyper og en del interessant og kalkkrevende flora. Den nær truede lavarten olivenlav er registrert på barken av selje. Denne arten forekommer spredt i Nord-Norge. Det er imidlertid få av de mer interessante lav- og karplantartene som direkte er avhengig av fuktighetstilførsel fra elva. Fosseeng i mindre fossesprutområder forventes å reduseres som følge av redusert vannføring.

Når det gjelder vilt, hekker kongeørn i sørsiden av Galtådalen. Denne hekkelokaliteten ligger under 200 meter fra den berørte elvestrekningen. I anleggsperioden er det grunn til å tro at denne reirplassen vil bli forstyrret og derfor ubenyttet.

Naturtypen «Sørvendt berg og rasmarek» er registrert fra Mulbukta til Galtåga, og er vurdert som viktig. Denne vil i beskjeden grad bli negativt berørt av tiltaket ettersom vannveien vil gå i tunell her og kraftstasjonen vil bli liggende utenfor. Riggområdet ved utløpsområdet i sjø vil være negativt for deler av naturtypen. Vi vurderer ikke at riggområdet vil påvirke rashyppighet og mengden av utrast materiale i området. Også sørvendt berg og rasmarek langs bekken i influensområdet synes i liten grad å bli berørt. Dette gjelder også for lokaliteter med gammel løvskog og i stor grad for høgstaudebjørkeskogen, med unntak av overgangen mellom nedgravd rør og tunell/sjakt.

Naturmangfoldrapporten avdekker videre en bekkekløft som har tilstrekkelig bekkekløft- og bergveggkvaliteter som gjør at den gis lokal verdi. Fuktighetskrevede arter her vil reduseres, og en forventer større innslag av tørketolerante arter. Fylkesmannen påpeker at ettersom berggrunnen inneholder oppløselige bergarter (karbonatbergarter) vil kjemisk forvitring kunne dominere nedbrytningsprosessene og det det kan dannes spesielle karstformer. Deler av Galtåga kan ha dreneringen som foregår underjordisk i sluk og grotter. Området omkring Galtåga nedstrøms Tindvatnet (med Ulegrotta) og den vestlige delen av Seglfjellet ut mot Beiarfjorden synes å være interessante i forbindelse med karstfenomener. Områdene er imidlertid manglende undersøkt. Det vil etter dette være forbundet en viss usikkerhet rundt grotter og karstforekomster og konsekvensene av fraføring av vann fra Galtåga, jf. naturmangfoldloven (nml) § 8. Spørsmålet blir i så måte hvilken vekt føre-var-prinsippet i nml § 9 vil få.

De største negative konsekvensene er knyttet til landskapet. Fylkesmannen er ikke enig i søkers vurdering om at landskapet er av middels verdi. Til dette er det åpne fjordlandskapet med infrastruktur og jordbrukspreg som Beiarfjorden representerer for sjeldent. Selv om denne landskapstypen finnes relativt godt forekommende i Nordland, utpreger kystlandskapet i Beiarfjorden og et godt stykke oppover Galtåga seg ved at dette landskapsrommet er vurdert å oppnå verdien svært viktig og med nasjonal verdi. Store deler av elva er godt synlig fra fjorden, og utgjør åpenbart et sentralt landskapselement. Redusert vannføring vil være negativt på landskapet både i nærsone og i fjernsone, og vil utvilsomt redusere landskapsopplevelsen av fjorden. Landkapskvalitetene alene taler for at vannkraftutbygging her bør unngås.

GAMÅGA KRAFTVERK

Gamåga kraftverk (søker Blåfall AS) vil utnytte et fall på 243 m mellom inntaket på kote 339 og kraftstasjonen på kote 96. Vannveien er planlagt som en 1400 m lang nedgravd rørgate langs nordsiden av Gamåga. Middelvannføringen er 550 l/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 1,1 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 2,0 MW og gi en årlig produksjon på 6,7 GWh. Utbyggingen vil føre til en redusert vannføring på en omtrent 1400 m lang strekning av Gamåga. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 66 l/s i perioden 1. mai – 30. september og 52 l/s resten av året.

Vurdering

Naturmiljø

Glimmergneis, glimmerskifer, metasandstein og amfibolitt dominerer berggrunnen i prosjektområdet. I følge Swecos naturfaglige rapport er det forekomst av bekkekløfter og små fossesprutsoner i prosjektområdet. Begge disse naturtypene er dårlig utviklet og har derfor liten verdi (C-verdi). Vegetasjonen rundt den øverste fossen påvirkes av fossesprøyt. Området er imidlertid åpent med lite skog og vil på grunn av sin vest-sørvestlige eksposisjon

ha en høy solinnstråling. Flere typiske arter for bergvegger ble påvist her, bl.a. bergpolstermose som kun er kjent sparsomt forekommende i fylket. Kartplantefloraen består av vanlig forekommende arter. Også fuktkrevede lav- og moseartene på steiner nær elva er ordinære.

Gamåga, som også går under navnet Lille Gjeddåga, vurderes som et viktig sidevassdrag som fungerer både som gyte- og oppvekstområde for anadrom fisk, og da spesielt for sjørret og sjørøye. Den berørte strekningen ligger oppstrøms vandringshinder for anadrom fisk. Mølnågas samløp med Gamåga oppstrøms vandringshinderet, og at Gamåga i seg selv har brukbart restfelt fra Kjerringbuskfjellområdet i sør, kan forsvare at det ikke stilles krav om omløpsventil i dette tilfellet. Topografien, vannhastighet og tilsynelatende liten begroing på den berørte strekningen taler, sammen med moderat til mindre rik berggrunn, for at bunndyrproduksjonen er forholdsvis beskjeden og at evertebratsamfunnet sannsynligvis består av trivielle arter.

Utbyggingen av kraftverket vil gi redusert vannføring og påvirke fuktighetskrevede arter, og legge stedvis til rette for endring i vegetasjonen for mer tørketolerante arter. Vi bemerker at slåttemarka ved Forsnes, benevnt som Albertenga, er ansett som viktig, og pr. definisjon utvalgt som naturtype til tross for svak hevd og tegn på gjengroing.

Friluftsliv

Øvre del av rørgaten ligger i et friluftsområde som i hovedsak brukes av lokalbefolkningen. Tiltaket, og da spesielt redusert vannføring i de mange foss- og strykområdene og inntaksdammen, vil forringe opplevelsen av friluftslivsområdet. Konsekvensene for dette tema vurderes som moderate.

Reindrift

Området brukes store deler av året til reinbeiter. I øvre deler av planområdet kan det også forekomme kalving. Det er gode beiteforhold i området, og det brukes særlig fra senhøsten, vinteren og våren. Snøen tiner tidlig i dette området og gir gode beiteforhold på senvinteren og våren.

Fylkesmannen fraråder at det blir gitt konsesjon til Gamåga kraftverk som omsøkt. Dette begrunner vi med den samlede belastningen for reinbeitedistriktet i form av både inngrep i reinbeiteområder og mange planlagte anleggsperioder som gir store forstyrrelser for rein og vanskeliggjør bærekraftig reindrift. Det er særlig inntaksområdet, rørgate og kraftlinje som vil få negative konsekvenser for reindriften. Men også oppgradering av dagens traktor- og skogsbilveier og videre ny vei til inntak, vil kunne få negative konsekvenser for reindriften. Utover dette vil også anleggsperioden medføre negative konsekvenser. Dersom det settes vilkår om at anleggsperioden skal avklares med reinbeitedistriktet, og at ny anleggsvei fjernes og annen vei tilbakeføres til dagens standard, anser vi at Gamåga kraftverk vil få moderate konsekvenser for reindriften.

MÅRBERGET KRAFTVERK

Mårberget kraftverk (søker NGK-Utbygging AS) vil utnytte et fall på 581 meter mellom inntaket på 786 moh. og kraftstasjonen på 205 moh. Vannveien er planlagt med 800 meter lang nedgravd rørgate langs nordsiden av Steinåga og 750 meter tunell. Middelvannføringen er 357 l/s. og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 780 l/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 3,81 MW og gi en årlig produksjon på 10,3 GWh. Utbyggingen vil føre til en redusert vannføring på en omtrent 1700 meter lang elvestrekning i Steinåga. Det er

planlagt slipp av minstevannføring på 40 l/s fra 1. mai til 30. september og 15 l/s resten av året. Det er planlagt 170 meter ny permanent vei inn til kraftstasjonen fra eksisterende veg.

Vurdering

Samlet sett synes tiltaket å forårsake moderate virkninger for de fagtema Fylkesmannen har ansvar for.

Naturmiljø

Fylkesmannen er ikke kjent med at Steinåga er viktig eller har potensiale for fisk eller bunndyrsamfunn. De viktigste biologiske verdiene i området er knyttet til vilt som benytter området.

Det ble kun påvist funnet sparsomme og trivielle mosesamfunnene i elva (Arnesen og Johansen 2015). I øvre deler av influensområdet renner elva i stor grad over bart fjell og noe løsmasser bestående av skredmateriale. Vegetasjonen er her meget sparsom. Selv om området ikke er befart til fots, er det i tilstrekkelig grad synliggjort at området sannsynligvis har lav verdi med tanke på biologisk mangfold. Reduksjon av vannføringen vil antagelig ha en negativ effekt på områder med fuktighetskrevede kryptogamer. Her nevnes bl.a. en liten foss med en kulp ved kote 220.

Vanlig sotbeger og bakkeløk, begge nær truet i Norsk rødliste for arter 2015, er påvist i influensområdet. Vanlig sotbeger forekommer spredt i fylket, mens bakkeløk har sin utbredelse i kanter av kulturlandskap sør og vest i landet. Bakkeløk (eller Bendelløk) er muligens en gammel kulturplante, og ble av Ecofact påvist langs Steinåga fra samløp med Beiarelva og opp til kote 470. Rørgatetråsen vil sannsynligvis medføre tap av individer av arten. Fylkesmannen registrerer at rørgatetråsen ikke er befart i sin helhet ettersom prosjektet er endret etter at Ecofacts befaringer ble utført.

En eventuell realisering av kraftprosjektet vil medføre bortfall av ca. 2,4 km² villmarkspreget område. Dette er i seg selv uheldig, men gitt det begrensede innsynet til elva fra store deler av dalen, og at inntaksområdet ligger lite synlig fra Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, vurderer vi virkningene av utbyggingen til å være middels.

Reindrif

Området brukes store deler av året til reinbeiter. Av inngrep er det rørgata som vil kunne få negative konsekvenser for reindriften. Inntaksområdet vil hovedsakelig medføre negative konsekvenser i anleggsperioden. Dersom det settes vilkår om at anleggsperioden avklares med reinbeitedistriktet, anser vi at Mårberget kraftverk vil få moderate konsekvenser for reindriften.

Med hilsen

Hill-Marta Solberg

Roar Høgsæt
fylkesmiljøvernssjef

Kopi til:
Miljødirektoratet
Nordland fylkeskommune
Beiarn kommune
Forum for Natur og Friluftsliv i Nordland
Saltfjellet reinbeitedistrikt v/ Per Ole Oskal